
AZ AJÁNDÉKOZÁS MŰVÉSZETE

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULATBAN TARTOTT ELŐADÁSBÓL

ÍRTA: NÁDAI PÁL

Karácsony hónapjában nemcsak a vallásos ájtatosság, de az adakozó-kedv céljaira is megnyílnak a szívek. A templombajárás lelki kiegészítést keres egyenlőrangú társat kap az ajándéknyújtásban. Az ajándékozó éppúgy, mint az ádventi ájtatosság keresője, egész eszelekvésének etikai súlyt ad, mely végeredményben gesztusának is szépséget ad. Az ajándékozót végső eredményben éppen ez a mozdulat, ez az attitude teszi művészivé. Még az ajándékozás őstörténetét kutatva is megtaláljuk benne a vallás őselemeit. Az első ajándékosztók minden bizonnyal a törzsi együttélésben levő férfiak voltak, akik a másik clanban együttélő nők közül ajándékozták meg a kiválasztottat valami jelével a hozzájuk való tartozásnak. A jegygyűrű eredetét ily törzsi ismertetőjelre viszik vissza a tudósok. Éppúgy a mai amulettek és a fogadalmi ajándékok eredete is az őskorszaki szokásokba torkollik bele. Abban az istenséget megajándékozó s a rontás gonosz démonai ellen küzdő ember szokásai kapnak késői visszhangot. Az ősi ajándéknak vallásos jellegét tehát csak meghatóbbá teszi az ősi emberi érzéseknek s a szerelemnek belezjátszása. Mintha még ma is e régi kegyelet s régi testies érzés tükre volna a legtöbb ajándék.

Csakhogy a történelem folyamán bizony gyakran megfosztották az emberek az ajándékozást isteni eredetének jellemvonásaitól. Az ókori keleti népeknél a nemes fémtárgy, a keeses ékszer füstölőt s illatszert tartalmazott, de ennek a tartónak nagyobb beese volt az emberek előtt, mint a tartalomnak. A görögök ajándékozó-kezeinek nyomai vannak meg a keeses Tanagra-szobrocskákban, míg a rómaiak ajándékai egy nagyhatalomra törő, cézári vágyakat kielégítő nép ajándékai voltak. A középkorban a lovagok voltak az ajándékozás leggalánsabb képviselői. Az ősi két

elem: a szerelem s a vallás áhítata újra összevegyül az ő eszelekvéseik motívumában. Azt, hogy a Keletről annyi szép műtárgy került Európába, elsősorban az ő ajándékozó őstörteiknek köszönhetjük. De végigmehetnek a kultúra történetének valamennyi fejezetén s mindegyikből az derülne ki, mennyire megtermékenyítette a korok ízléskultúráját az ajándékozás szokása. A renaissance festett cassonei-t a nászajándék pietásos szokása gyökerezettette meg s ez adott festőinek impulzusokat. Az empire hangulatvilág éppen úgy megvan a francia forradalom utáni ékszereken, mint a polgári céhek nyugodt komolysága a céhládákon, serlegeken s egyéb ajándékokon.

A tizenkilencedik század azonban a század második felében fellépő gépipar hatására szörnyen lapossá, unalmassá és ízléstelenné tette az ajándékot is. Mintha csak a kor üres díszítőkedve, a lakások célszerűtlen lim-lomjainak szolgálata sugalmazta volna az ajándékgyártó-ipart. Mindenütt hamisságok, olesó pótanyagok, cifra ámitások lépnek fel a tárgyak belsején és külsején. Van egy múzeum, mely egy egész épületszárnyat rendezett be ily hitvány termékekből. A stuttgarti múzeum ez, melynek igazgatója: Pazaurek Gusztáv tudatosan folytat küzdelmet írásban és szóval évtizedek óta az ízléstelenségek iparművészete ellen. Mindaz a sok nipp, díszműtárgy és ajándék-vacak, melyet a francia nouveauté-ipar, továbbá a nórinbergai és gablonci esze ajándékgyártó-ipar hatvan-hetven éve produkál, ott legjellemzőbb példányaiban megtalálható. Persze voltak már régebben is ízlésbeli eltévelyedések, melyek elrettentő példái a rokokóból, renaissance-ból szintén kiállításra kerültek Stuttgartban. De mindezeket túlszárnyalja a kapitalizmus első fellendülésének hamisító-ipara, melyben jelszó volt a nagy forgalom és a kevés ízlés.

Ha mi itt kevesebb alapossággal, mint a német tudós tette, de az élethez tartva magunkat, akarjuk áttekinteni az erre felé ural-

kodó ízléstelenségeket, szintén szép kis gyűjteményt állíthatunk össze ajándéktárgyakból. Az alkalom, mely őket lakásunkba csalja, külön-különféle, de a stílus többnyire azonos. A mai ajándékozói érzületét leghívebben a nászajándékok szokták kifejezni. A régiek csak a görög ajándékozótól félték, a mai ember mindenféle nászajándékozótól fél, mert a tetszetős falóval gipsz, alpakka, vagy cinköntvény vonul be falai közé. Méltó kiegészítői ezeknek a fürdői emlékek gyanánt házukba kerülő ajándékok. Mások a tengeri fürdők hangulatosa festett emlékei s megint mások a havasi gyopárral ékesített alpesi ajándékok. Ha az ember elgondolja, hogy mennyi pénzt pazarolnak ilyen haszontalan, cifra ajándékokra az emberek, kétségbe kell esni, mily óriási többségben vannak még mindig a rossz ízlésűek a józan, értelmes emberek felett. Ide kell számítani azokat az éremlygós, cukros ajándékokat is, melyek mézeskalács-formákkal, jelmondatokkal akarnak lírai hangulatot kiváltani, de ezenközben elfeledkeznek arról, hogy a hímzett, varrott textiltárgynak is célja van a lakásban, funkciója s nem pusztán a szemnek szánt gyönyörködtető mű. Az ajándékízléstelenségek terén még mindig a bazárok tartják a rekordot. Nem lehet eléggé kárhoztatni azoknak a munkáját, akik szalónmatyó-babákkal s a régi jó népművészetek meghamisításával, műselyem és rikoltó színű pamut alkalmazásával hazug népművészet vásári rongyait viszik a magyar házakba s a külföld elé.

Mindezeknek romboló munkájával szemben a laikus ajándékozónak is megvan az a menekvése, hogy az igazi iparművészet műhelyeibe vagy kiállítóhelyeire megy ajándékvásárlás céljából. Itt megtanulhatja a tárgyakon a helyes anyagszerűség elveit. A fémtárgy nem esik nagyzási hóbortba, a fa nem imitál márványt. A bronz gyertyatartó, a

peddig-fonású kosár az ő szerény anyagának szépségével s főleg a forma ökonómiájával éri el a művészi hatást. A sárközi házi szőttesek nem a rég eltűnt idők türelmes kezű asszonyainak hímzsmintáit másolják hebe-hurgya módon, hanem a házi szövés-fonás keretén belül jó anyagokat és naív színörömet juttatnak a városiaknak. Még azt sem lehet az iparművészeti ajándékok ellen vetni, hogy sokkal drágábbak a bazári holminknál. Éppen a mostani társulati vásáron csodálatosan olcsó ajándékokkal találkozunk. Jó népies kerámiai tárgyakat, vagy pompás bonbonniereket lehet 2—3 pengőért vásárolni és mégis minden tárgynak megvan az egyéni arculata, úgyszólván piéce unique, amelynek értéke sohasem száll alá. De még a jó gyári árura is lehet nálunk ily kiállításokon példát találni. Egy-egy újezüstárugyár ajándéktárgyain meglátni, hogy művészkeéz tervezte a tömegcikkeket is. A finom könyvkötés, a szépen keretezett színes rézkare, melyet a művész ceruzával szignált, alig pár pengőért mindenki számára hozzáférhető. Ha elgondoljuk, hogy egy üveg pálinka, vagy pláne egy haszontalan »edességkosár« áráért a legfinomabb ajándéktárgy művészi hangulatát vihetjük egy lakásba, azt kell hinnünk, az ily iparművészeti ajándékok nemesak viszonylag, hanem valóságosan is olcsóbbak a szokványos ajándékoknál.

Az ajándékozás művészetére mindenesetre nevelni kell a társadalmat. Nem holmi cenzurázó vagy razzizáló rendőrségi tevékenységgel kell ezek ellen a bazári szörnyűségek ellen küzdeni, — ahogy egy bécsi író kívánta. Az iskolák s a művészi nevelés feladata ez. Ugyanakkora buzgalommal kell ezt a gyermeklélekbe ültetni, mint az erkölesség kategorikus parancsait, hiszen tulajdonképpen az emberiség egyik legáhitatosabb eselekvésének öntudatát nyújtjuk ezzel a felnövekedő nemzedéknek.

Gróf József

Szignet.